„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку, а уторком на по табака.

ЦЕНА ЈЕ
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију
на годину 32 дин., на по године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

лист целокупне српске народне слободоумне странке.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова; за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 новч.

ГЛАВНИ УРЕДНИК: ДР. БРАНКО МИХАЈЛОВИЋ. | ВЛАСНИК: СЛАВКО СВЕТ. МИЛЕТИЋ. | ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: ЖИВКО ВУЛЕТИЋ.

БРОЈ 5. У НОВОМ САДУ У СРЕДУ 9. ЈАНУАРА 1891. ГОДИНА XXVI.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Отварамо претплату на „Заставу“.

Ко је и шта је „Застава“ била и шта је она данас, мислимо, да није потребно о томе да говоримо.

„Застава“ ће се и од сада као и од увека лепршати у слободоумном табору нашега народа, на бедему народносном, автономном и напредном. Спомињемо само, да смо се својим путем и начином побринули и постарали, да поштовани читаоци „Заставини“ буду најтачније извештени о свима важним догађајима у свету, па о догађајима у нашој отаџбини, као и из свију српских и словенских крајева. Исто смо се тако постарали, да број сарадника „Заставиних“ увећамо, а нарочито смо се побринули за то, да што више извештаја буде о приликама и догађајима у овостраном српском народу.

Цена је „Застави“ ова:

За Аустро-Угарску:
На целу годину . . . . 14 фор. — н.
На по године . . . . . 7 фор. — н.
На четврт године . . . 3 фор. 50 н.
На један месец . . . . 1 фор. 20 н.

За Србију:
На годину . . . . . 32 динара
На пола године . . . . . 16 динара
На четврт године . . . . 8 динара

Обраћамо пажњу на бројеве од петка. Исти ће и даље бити уређени и удешени за најшире кругове, а нарочита претплата стоји на њих годишње 3 фор.

У Новоме Саду, 3. јануара 1891.

Уредништво и администрација „ЗАСТАВЕ“.

РАДИКАЛИЗАМ У СРБИЈИ.

I.

Већ само име радикала баца у бригу смирене душе, које су навикнуте, да у миру и тишини проводе своје дане, не допуштајући, да их узнемирују политички догађаји, и страхујући, да их случајно не истисне из обичнога колосека каква политичка трзавица. Само то име изазива „праведан гњев“ правоверних либерала, који не могу да појме „пренагљеност“ својих политичких противника, и у интересу „јавнога реда и поретка“ осуђују њихово „лакоумно титрање“ са досадашњим тековинама, које се бајаги међу на коцку радикалским захтевима и агитацијом против садашњега стања. Међу тим радикализам није тако страшан. Шта више, с допуштењем и либералних правовераца и реакцијонарних кривовераца, усуђујемо се приметити, да радикализам није баш нимало страшан. Ми врло добро знамо, да ће ово наше невино тврђење наићи на тврдоглав отпор од стране учених глава, навикнутих да сваку ствар испитају свестрано и темељно. Учене главе те сорте не задовољавају се површним истраживањем, које не обухвата оне дубине, што их је њихов дух кадар прозрети и промерити. Свом силом своје темељне образованости спуштају се у те дубине, са познатом либералском смотреношћу, и враћају се тријумфујући, покупив бар неколико бисерних зрнаца мудрости. Истина „камен мудрости“ остаје у дубинама. Али, ако је уопште смртнима суђено, да га нађу и изнесу на видело, то ће моћи учинити само таке „проницателне“ главе.

Немојте се чудити, зашто говоримо овде о тим представницима солидно — темељнога правца. Видите, ми рекосмо, да радикализам није баук, од кога би мирољубив свет морао зазирати. По нашем мишљењу у радикализму у опште може само плашљива и празна предрасуда у сваком случају опазити, или управо назрети боју, од које често чак и људи беже. Треба разумети, да радикализам представља општи појам, у који се даје узети и по каквоћи и по количини различита садржина. Од те садржине зависи, да ли су — да се тако изразимо — радикали у мањој или већој мери радикални, т. ј. да ли — према разним околностима, у којима раде — теже бржој, или споријој, дубљој или површнијој измени стања, које сматрају за неправилно.

Окрените се по свету, испитајте програме различитих странака. Приметићете пре свега, да је свака партија уверена, или бар свечано казује, да је уверена о ваљаности својих начела. Свака партија износи са мање или више вештине удешене разлоге, који говоре у њену корист, истичући истинске или уображене мане осталих странака. Очевидно све не могу бити у праву. Јавноме мишљењу, свету који се занима јавним питањима, остављено је, да према изнесеним разлозима, према истакнутој цељи и начелима, изрече свој суд. Суд тај може бити неправичан. Зар је један пут већина анатемисала мањину, а доцније се заступницима њених мисли поклонила? Но свакојако у борби различитих идеја, у трвењу противних праваца, лежи основни услов општем напретку. Према степену човечанског развитка води се та борба у достојнијем, питомијем облику. Али она је неизбежна; она је нужна.

При таком посматрању партијских програма приметићете још и ово. Странке, које се крсте истим именом, често стоје у противности међу собом, често терају у лаж сам свој назив. У партијској борби више пута остане још само име, које подсећа на некадашња напуштена начела. Странка се склонила под извесном заставом, изнела одређен програм, узела према томе име, које одговара њеним начелима; али доцније промене у личностима, допуне и измене у захтевима, услед различитих политичких комбинација, доведу ствар дотле, да странка у главноме напусти стари програм, али задржи име. Тако „пречишћавање“ често је повело толиком одступању од основних начела партијских, да нов програм служи само на подсмех старом имену. Тако ћете наћи у свету либерала, који би се комотно могли загрлити с реакцијонарима; наићи ћете на напредне фирме, под којима се скрива најназаднија роба. Па тако и назив радикала у много прилика носе људи, којима он не приличи. Али, као што већ нагласисмо, и оне странке, које се с правом називају радикалне, разликују се према одређеној мети и околностима, у којима раде. Има радикала, који су по свом програму доиста страшило за заступнике поступнога развитка. Али има и таких, који с поносом носе име радикала, па опет заслужују поштовање сваког озбиљног политичара, ма он био и затуцани „постепењак“, јер законитим путем теже истинском напретку.

Да, то је наше мишљење. Али сво долази „проницателни“ ум, отвара фијоку, у којој лежи његово сортирано знање латинског језика, и вади реч „radix“. Меће прст на чело и свечано проглашује, да та реч значи „корен“. По томе радикализам мора обележавати правац, који иде на корениту измену садашњега стања у опште и прети највећом опасношћу „постојећем поретку“.

Узалуд ћете ви говорити, да су те „коренито“ измене врло разноврсне, да се за њих може радити у различитом правцу и на разне начине. Узалуд ћете разјашњавати, да „сасвим различне странке теже коренитим реформама, како их оне схватају. На празно ћете разлагати, да су рад и начела мерило, по коме се има судити о партијама, а основни значај њиховог имена може имати важности само при испитивању, уколико се име слаже с програмом; али то испитивање не сме бити беспослено ћеретање, које без разлога, а по ћефу хоће да протури тумачење, колико једнострано, толико и наивно. Све је то узалуд, јер „radix“ значи корен, дакле радикали хоће све из корена да измене, да униште . . . Али стој, мудра главо, ако каква странка и тражи корените измене у једном или другом правцу, то још не значи, да она хоће да „уништи“ садашњи ред, из тога се још не види, да она хоће да иде незаконитим путем. Може и цељ бити добра, и средства чиста и поштена, и пут уредан, поред свега „разглаголствија“ о „корену“. Коме ово још није јасно, нека мирно остави сав тај учени хумбуг, па нека погледа на радикалну странку у Србији. Та странка је после нечувене борбе дошла на владу. Борба је њена светао споменик издржљивости, јунаштва, енергије. Споменик тај подигнут је знојем умних синова, трудом оданих бораца, а заливен крвљу несретних жртава црне реакције. Па шта видите у тој странци? Је ли она неверна своме имену? Није. — Хоће ли да извађа основне реформе? Хоће. — А је ли с тога опасна за друштво? Шта? Зар је опасан пут, којим се лечи од затечених зала? Зар је опасна тежња, да се створе услови за правилан државни и друштвени живот? — Све то може изгледати и страшно и опасно тупим заступницима мрака. Али они, који — ако не у души — бар на језику носе китњасте речи о напретку и култури, морају у томе видети само јемство за лепшу будућност.

—а—

Политички преглед.

О завођењу у матрикуле деце из мешовитих бракова. Јављају из Будимпеште, да влада намерава увести делимице државне матице. Ради се о увођењу државних матица једино код деце из мешовитих бракова. Сремски судци или варошке области, имали би дужност држати у реду ове матице, али би могао и католички свештеник уписивати у своју матицу католички крштену децу из мешовитог брака. Пошто је влада тога мишљења, да родитељи неби тачно пријављивали новорођену децу и пошто би били католички свештеници сасвим ослобођени од пријављивања, поднеће влада законску основу по којој би се тешком глобом казнили они родитељи, који неби пријавили областима децу из мешовитог брака. Ако кнез-примас на то пристане, вели се да ће за неколи-

ЛИСТАК.

НОЋ У ОЧИ БОГОЈАВЛЕЊА.

Напољу пао снег. Свуд се беласа, по земљи, по кровови. Кудгод бациш око, сама белина, читаво ти око занесе. Пун месец поносно шеће по небесном своду, а одасвуд га окружиле сјајне звездице, као сеје брата јединог, па читаво, мислиш, пазе му на сваки миг. А он само баца поносне погледе на оседелу земљу, као да коре меке снежне пахуљице, што напустише оне крајеве, по којима се он шеће, у којима је тако лепо; а снежне пахуљице, као да се боје тога погледа, читаво задршћу или као да им је заиста жао, па као да пусте по коју сузицу, која одсевне на јасној светлости месечевој.

Посред снега се уздигао стари орах, као нека авет. Сен од грања раширио се по белом снежанику, па изгледа као какав полип, који је пружио своје краке, да дочепа свој плен.

Мртва тишина свугде; не чујеш ни гласка, све је мирно, као да сви осећају, да ће се скоро десити нешто важно, да ће се Бог јавити људима. Тек по кад-кад чујеш кроз тишину где нешто кврцне, као да пуцају кости полиповој жртви или где по која мачка маукне на суседном крову.

Зима је и дрво пуца.

Седим поред топле пећи у мраку, нисам хтео, да запалим свећу. Кроз прозор продире светлост месечева, а по поду се раширио сен дугих грана орахових.

Задубио сам се у мисли, занео сам се успоменама из детинства. Пред очи ми излажаху оне ноћи у очи Богојављења, које сам, као дете код куће проводио.

Као да сад гледам. На пољу месечина и цича зима као и сад, а ми се сви скупили око пећке. Отац запалио дуван, пусти по који дим, па нам прича. Мати плете чарапе, а маче зграбило клупче, па га окреће по соби. Ја стискао руке у крилу, сеја ми метла лутку пред себе, а мој млађи брат држи бич у руци, па би све да швићне, а не да му се, јер таман он да швићне, а отац почне да прича оно, што њега занима. Отац баш заврши причање, а мој браца баш да швићне, а оно поче кукати поноћ.

— Е, децо, рећи ће отац, сад сваки нек тури главу кроз прозор, па нека што зажели, и Бога ће му жељу испунити. Али прво добро промислите, шта ћете желети; немојте да пођете, као онај што је хтео пуну мерицу дуката, па се збунио и зажелео главу као мерицу, па је и добио.

Сви појурисмо прозору и сваки зажели по нешто, и, разуме се, сутра нам је Бога и дао.

Још много што шта ми паде на памет из мога детинства и сав сам се био задубио у те успомене.

Које што ме је пећ разгрејала, које пак, што су ме занеле те слатке успомене из детинства, — попао ме неки дремеж, глава ми пала на прса, сав сам клонуо.

Сав сам се био уљуљушкао у те снове, кад чујем звук звона, — бије поноћ. Несвесно појурим прозору, отворим га и већ зинем, да кажем шта хоћу. Јест, ал тек сад се сетим, да незнам шта хоћу. Нека бела, провидна прилика стајаше предамном. Нашао сам се у неприлици, нисам знао, шта да зажелим. Видим, да немам кад дуго оклевати, јер лако могу да останем празних шака, па ипак још никако не могу да се сетим, шта би зажелео. И бела прилика већ поче да се удаљује. Почео сам очајавати. Још се мало види . . . у једанпут ми паде на памет и викнух: дај ми ту моћ, да могу видети у свачије срце! . . . Откуд ми та жеља паде на ум, ја не знам.

И бела прилика приђе ближе, утутне ми у руку неки светао камен и рече ми, да кроз њега гледам на људе, и нестаде је.

Остадох сам с каменом и одмах пођем, да окушам силу овог камена. — —

Као дан, а ја се шетам по некој вароши. Непозната варош, непознати људи. Стиснувши камен у руци, освртао сам се овамо онамо, не бих ли видео човека који би ми био згодан за посматрање. Кад, али ево пред мене неког калуђера с бројаницама у руци. Спустио главу, усне му нешто шапућу, зацело молитву, и само пребројава бројанице. На лицу му се огледаше сушта побожност.

Но то ће бити један од ретких калуђера — побожан. У његовом срцу, зацело, нећу видети ничег земаљског и грешног, срце ће му бити храм божији.

Узмем камен и погледам га кроз њега. Кад тамо, а оно кујна. Баш права кујна! У кујни нека црноока држи варјачу у руци, зацело куварица. У једном буџаку флаше с вином и ракијом и . . . нисам хтео више да гледам, згадио сам се.

Пођем даље, да потражим какав благороднији медијум за испитивање.

Баш ја мислим, коме бих највећма волео да завирим у срце, али ево испаде пред мене човек повисок, проседе браде у цилиндру и носи торбицу.

— Ха! благо мени сада и довека! Ево мени згодна срца, да завирим у њега, ево Стеве В. Поповића, јер он је зацело тај, бар тако сам читао у »Застави«, да он увек носи собом торбицу. То је тај дечији приповедач.

Станем мало у страну, узмем камен и погледим кроз њега, чика Стеву. Мислио сам, ту ћу видети право очинско срце, пуно љубави, пуно доброте, јер само таково срце може поу-

ко недеља влада поднети сабору нову законску основу.

Чешка. Присталице Шкардине и реалисте држали су 3. о. м. договор у Прагу. На том је договору једногласно у начелу решено, да сви чланови тих странака ступе у младочешки клуб. Неки посланици, као: Адамек и Хајек изјавише одлучно, да ће заиста ступити у клуб младочешки. Кад би сви посланици обеју странака у истини приступили Младочесима, младочешки клуб појачао би се са дванајст чланова. — Доносимо нека места из говора појединих младочешких заступника у чешком сабору приликом расправе о земаљском културном већу. Тако је у седници од 3. о. м. заступник Полипни говорио против § 34. Између осталога рекао је: „Основа власти лежи у народу, и ако народ не ће, ни једна влада и ни један господар не ће ништа извести.“ Закључио је: ‚Ceterum censeo, punctationes esse delendas, sed regem Bohemiae coronandum‘ (У осталом мислим, да се пунктације униште, а да се чешки краљ крунише). У седници од 4. говорио је младочешки заступник Текли. Он је нарочито говорио о трошковима, које народу намеће културно веће, те се осврнуо и на наше царинске одношаје са Немачком. „Младочеси — рече — увек ће против против тога протестовати и не ће дозволити, да Аустрија буде пруска провинција, да наш краљ, аустријски цар, буде вазал пруског краља.“ За тим: „Ми из искуства знамо, да је савез са Немачком повисио наше војне трошкове.“ Закључио је изјавом, да је Немачка највећи непријатељ Словена.

Швајцарска. Тесинска ствар није још рашчишћена. У кантону је било 30. децембра бирање уставнога већа. Либерали нису хтели гласати. Конзервативци су добили 10.500 гласова, мање него на гласању 23. септембра и 14. октобра. Тако је сад у кантону Тесину настала опет врло критична ситуација. Савезно веће у Берну нема другога излаза, него да Тесинцима пропише таке административне мере, које ће једном учинити крај кавзи. У исти мах чују се с многих страна и таки предлози да се нагнају Тесинци да сами сносе трошкове за окупациону војску, ако је влада швајцарска узмора опет слати у кантон. Савезна влада швајцарска налази се сад у још тежој неприлици, јер њен комесар пуковник Кинцли тражи да се разреши од комесарства.

Руски државни прорачун. Што карактерише руски прорачун за годину 1891., то је велика опрезност, којом су установљени дохотци. Дохотци од јануара 1889. до јануара 1890., од маја 1889. до маја 1890., од октобра 1889. до октобра 1890. износили су 916 милијуна, 915 милијуна и 924 милијуна, а у прорачуну за годину 1891. узето је редовних доходака 897 милијуна рубаља. Редовни трошкови прорачунани су за 895 милијуна, те сувишак износи 2 милијуна. Ванредни трошкови изнашају 42 милијуна, за железничке и лучке радње. Нове пушке и бездимни барут стаће 20 милијуна. По том ванредни буџет износи укупно 62 милијуна рубаља у целом буџету од 957 милијуна. Ових 62 милијуна ванредних трошкова покриће се: прво, са она два милијуна сувишка од редовног буџета; друго, са три милијуна од накнаде турскога рата; треће, са четири милијуна, које ће исплатити железнице; четврто, са шест милијуна, који су постали слободни и који улазе у опште дохотке; пето, са 47 милијуна, са којима располаже благајна. Године 1891. биће 8,300.000 рубаља више него године 1890., а потрошиће се 7,800.000 више. Министарство рата захтева 4,600.000 више; од којих ће се два милијуна уложити у нове касарне. Морнарица тражи четири милијуна и више за нове бродове. Министарство грађевина тражи 2,700.000 више за путеве и канале. Трошкови дугова ове године у опште су смањени. У свом извешћу министар говори о радњама тарифалне комисије, која постоји од год. 1887. Те радње се отежу због тога, да се доведу у свезу захтеви протекције према занатлијству са правима и интересима потрошача. Министар финанција располаже данас код иностраних банкира са сто и један милијун 761.000 златних рубаља; са 134 милијуна златних рубаља код државне банке у Петрограду; са 55 милијуна рубаља у вересијским папирима. 15. децембра прошле године државна банка имала је 130 милијуна рубаља код својих дописника у иновемству, а 48 милијуна у злату и код себе. Ако се овом свему дода 211 милијуна рубаља у злату, имобилизираном, државна благајна и државна банка имају у овај час 2.104 милијуна златних франака. Ситуација је Русије дакле у финансијалном погледу моћна и јака. Исто је тако моћна и јака ситуација њезине пријатељице Француске, која се особито показала код пописа за зајам од 869 милијуна, који је уписан шеснаест пута више. А шта је са другим државама? Да не спомињемо нашу монархију, да не спомињемо стање Немачке, о коме се у самом држ. сабору говори као о положају веома јадном и сиромашном. Али да споменемо Италију. По рачунима Маглианија, који је први финанцијални ауторитет у Италији, од године 1886—87. дефицит је износио 8 милијуна, а војни трошкови од 23 милијуна повећали су се на 361 милијун. Године 1887—88 дефицит је износио 72 милијуна, а трошкови су нарасли на 427 милијуна. Године 1888—89. војни трошкови су дошли до 570 милијуна итд. Ови бројеви и сувише јасно говоре.

ДОПИСИ.

*** **Стари Бечеј.** — Код нас су зарећали све сами избори. То је и у сред ове љуте зиме изазвало велику живост у нашег света. Тако смо имали изборну обнову у српској читаоници, а то исто бива још и у црквеној и политичкој општини.

Главна скупштина читаоничка била је у очи нове године. На окупу беше врло леп број чланова. Јер како је истекао сад трогодишњи рок, а настао нов упис у чланство, искупише се многи. До сад је уписано преко 70 чланова; но сав је изглед, да ће нас бити бар 100 чланова. После редовних предмета предузет је избор часника и одборника. Једнодушним поверењем изабрани су скоро сви они, који су и досад били за часнике одликовани. Само је око избора одборника било јачег комешања. Но ипак су у одбору преставници радикалне струје бројно већма заступљени од других. Кад би код нас било онолике подлости и гадне осветљивости као у Сентомашу; кад бисмо ми били онако слепилом партајске мржње занесени и онако тесногруди и тупоглави, као славна господа сентомашке „центрије“ и трбушари — онда би и ми могли сад враћати „мило за драго“, па изаћи с тим: да се злосрећни „Браник“ свечано избаци из наше српске читаонице. Али не — ми нисмо тако ниски! Ми и противника умемо трпети, јер нас мржња није заслепила. Осим тога знамо, добро знамо, да српске читаонице нису или бар не треба да буду политички клубови једне странке, но им је цел, да буду заједничке душевно-просветне установе. Но буде ли се нашао још који браниклијски празноглавић, — као што је онај језични братац из Сентомаша — да јавно проповеда дивљу им науку, да радикалима ваља „ногом за врат стати“, онда, не буд' замерке, ако и наши људи увиде, шта им је хришћанска дужност, те вам на то **истом мером** мушки одмере . . .

Кроз кратко време имаћемо овде и у црквеној општини важан избор. Јануара месеца о. г. треба да се сазове изборна скупштина свију бирача, која ће са 30 чланова обновити једну трећину црквене скупштине. Припрема за то већ је отпочета. Бирачки је списак већ стављен на преглед свима бирачима; а од црквенога одбора одређени пододбор прима рекламације у року од 8 дана. За мало, па ћемо и с тим бити готови.

У политичној општини избори представника, већ су свршени, а и поглавари ће се овог месеца бирати. Како овде влада паритет, на реду је да сад добијемо и Србина за кнеза.

Избор варошких представника био је сад у петак 4. јануара, уз велико учешће од стране бирача. У српским срезовима изабрани су сами Срби. Тако су у I. срезу победили нови људи наше странке, са огромном већином гласова. Данило Живковић, трговац, добио је 156 гласова, противу 56 гласова датих газда-„Лали“ Цигурском. Из тога се већ види какав је размер био овом приликом. У опште видимо, да је наш народ при овом избору више гледао на челично поштење и разборитост људску, него ли на звучно име и велико благо себичних газда наших, који већином само своју корист гледе, а општини — како било!

Ово, до душе, не важи и за други српски срез, тако звани „пиварски крај“. Јер тамо су неки преставнички кандидати тако ниско пали, да се пису ни мало стидели, да пићем задобијају бираче за себе. Шта више било их је и таких, важних „газда“, који се нису ни за време самог избора ни мало цифрали, него, метнувши образ под ноге, били су главом још и кортеши, те су дочекивали бираче пред врати, па им своје педуље својеручно наметали, а туђе жестоко дерали. Али ваљда и тај гад неће вечито трајати. И тај свет мораће једном прогледати очима, те се неће за фићок ракије ил вина тако срамотити, да себе и глас свој на очиглед продаје. Јер истину вам кажем, тешко је пресудити: ко је у таким приликама већи изрод и измет — онај, што без икаква стида купује људске душе, или они, што срамно продају себе и свој глас?!

Из **Лике.** (Реч-две о проти Мандићу.)

„Што ће нами политика, а бог, да нам даду ово вјере, да можемо чувати.“

Петар Мандић.

Није мајка родила јоште великога генија, који би овако мудро рекао, као што је изволела његова пречасност г. Петар Мандић, протојереј у Госпићу, заступник у српском и хрватском сабору овога јуначкога, али патничкога личкога народа.

Врло је мало рекао пречасни отац, али је својом посебном логиком потврдио, колико његов ум појима данашњи свет и што морају Срби чинити, да буду Срби и људи, да им се признаје и даје оно, што захтева правда.

Човек независна и повољна положаја, пастир стада Христова, толико је заблудео тај Петар Мандић, толико је изгубио љубави према своме народу и светињи његовој, да је дошао на ту мисао, да се усуђује јавно говорити, да овостраном Српству, а нарочито у Лици, не треба никакве политике; јер што ће сиротињи да имаде свести, кад она није ништа моћна и опет ништа. Боље је за ту голу сиротињу, да чува веру и у надању чека д не боље среће своје.

Истина је, часни прото, да смо ми Личани сиромашни људи и да смо у тешком стању, јер нас не грије луч просвете, као друге народе; а да смо ми људи, по твојој ћоравој логици, неспособни за сваки јавни живот, за свако више осећање, то ти, прото, не говориш истину.

У пркос свима бедама и невољама, ми морамо имати свести и поноса; морамо знати, да смо потомци оних славних српских витезова, који су мачем у јуначкој десници бранили крст и слободу, где су само могли; морамо устајати против неправде, морамо као људи — јер нисмо животиње — настојати, да и нама једном боље буде, да и нама сијне сунце бољих дана, сунце среће и задовољства.

Г. прото! Ако си ти тако ниско пао, ако је тебе завело твоје часно благоутробије и славољубље, да се превијаш као танка шипка пред јаким ветром, да куд они (знаш) оком, а ти скоком, и да све чиниш, само, да теби добро буде, те да чак и па своју протојерејску главицу митру владичанску метнеш; немој мислити, да су сви Срби такови, а нарочито Личани; немој ти мислити, да ће у нама угинути и последња искра свести и поштења.

Ти се спремаш, да уграбиш најбољи манастир и да на прву владичанску столицу заседнеш. То си, путујући не давно Крајином, говорио, и још си рекао, да ти је у Босни нуђена часна митра, а теби је — велиш — премало, јер хоћеш да својој Лици па срамоту служиш. Само ти још треба твој брат, пречасни г. Тома Мандић, да ти буде тајник, јер и он може у калуђере.

Тај бег Тома, који никад, било лепо или ружно време, кад умре који хришћанин, не прати га до хладнога гроба, већ опело чита каткад и после три године, ради тога и другога толико је љубави стекао код свога стада, да га народ проклетством, као своју духовну главу, благосиља; онај Тома Мандић, који је до мртва прталом излупао некога сиромака само за то, што је мирно, без сваке штете, преко његова газдалука прешао.

Чудна ми монаха и од тебе, г. Мандићу! Док нам удовци владикама постају, е онда, часна брадо, слабо се вера чува!

Збогом, Мандићу, ти и твоји мудри савети! Место да си овом личкоме народу и отац и мајка, ти си његова — несрећа. За тебе је најбоље кад ћутиш, као што већ ћутиш до 10 година у хрватском сабору. Још жив човек није нигде читао, да си се за твоју сиротну Лику заузео. Колико личких места лети од воде скапава? Какви су лички путеви? Какве су личке цркве (православне)? Колико и колико других невоља? Кад си ти устао у сабору и рекао: Високи саборе, народ лички пропада ради тога и тога?

Ништа ниси за Српство учинио; забацио си народну светињу, па још са презрењем гледаш, ако се ко у личкој сиротињи или у овостраном Српству као Србин осећа.

По суду г. Мандића, ми смо овде из милости (ваљда његове и грофа Хедерварија), па с тога ваљда из захвалности не смемо ни живети, него само веру чувати, као да нам је неко отима.

Прото, лепи и слатки прото, шта да сад страхујемо за веру, кад нам је није могао Турчин, тај изрод рода човечјега, кроз пет стотина година отети? — Превише је и ово — штета за артију.

М.

Књижевност.

„**Сеја**, слика из сеоског живота, написао Јан. М. Веселиновић.“

Над Јанком Веселиновићем је критика већ давно преломила своју сламку и својом праведном пресудом прогласила га — књижевником, а и овим својим најновијим радом као да не тражи — помиловања.

Са неколико кратких потеза, са неколико мар-

чавати невину дечицу, само таково срце може их одвраћати од краће, злоће и непоштења. Ту ћу видети срце одушевљено за свој народ, школу народну и цркву. Кад али . . . страшно је рећи . . . у том срцу беше пуно злоће, пуно покварености. Ту сам видео неке банке, неке шпанске новине где се шепуре; видео сам неке људе с мамузама и нацацима, а у једном буџаку под хрпом »П. Лојда« нешто болно јечаше, да се једва и чуло. Приђем ближе, а оно савест чика Стевина. Мора бити, да је јако заударала, јер чак су и они људи с мамузама запушили носеве.

И мени нешто засмрди и одем даље. Читаво ми је одлануло. Само ме је жао, што овај камен нема ту моћ, да види и у торбу. То би тек вредно било видети!

Турим камен у џеп, па хајд даље.

Ево иду двоје млади испод руке, мора бити да су скоро венчани, јер се непрестано осмејкују једно на друго. Но баш да видим, како изгледају два срца, која се љубе. Мора бити да су пуни среће, пуни миља. Зацело ту у његовом срцу видети њену слику, а у њеном њега.

Узмем камен и погледам на њега. Кад тамо, заиста једна женска, али није ни налик на ону поред њега, него нека друга, по свој прилици касирка, јер има за пасом кључеве. Видим неке новце, карте и . . . А, ово је покварен човек, **овај је преварио ову невину голубицу, узео је** само ради новаца, да се може картати и трошити по кафанама; а она сирота тако га воли... гле! како га само нежно гледи, тај поглед казује, да у њеном срцу нема више нико места осим њега, да она само за њега живи. Да видим то невино срдашце, препуно љубављу.

Тргох се. У срцу парадираше неки официрчић уфитиљених бркова. . .

Брзо турим камен у џеп и упутим се даље, а њих двоје одоше даље и даље се осмејкујући једно на друго. — Да ли су се смејали једно другом?

Сретнем човека с цилиндром на глави, цвикером на носу, проседе браде, коју је делио на двоје. Леп човек — с поља! То ће бити занимљив медијум за испитивање. Погледим га кроз мој чудотворан камен. Кад тамо, а у срцу мердевине. Аха! ту је више гледиште, јер иначе како би могао са висине пресуђивати наше автономне ствари. Код мердевина лежи неки уговор, и па њему јасно видим написано 70.000 фор., а зидови од срца су излепљени самим банкама, а посред срца се уздигао неки салаш. У једном буџаку видим нешто увијено у неке траље. Миче се, траље се по мало одвијају и гле, провири жеља за вођством; али се старе крпуљине опет увише и жеље остадоше завијене. А гле и ту једног уфитиљених бркова и држи неки папир у руци — мандат. О, да ми **је дати народу овај камен, да му завири у срце!**

Но ево другог човека. Има зелен капут, носи испод пазува штап и кишобран, па иде згурен, носећи у рукама неке новине, но натпис им не могу да прочитам само видим . . . доба«. Биће какав добар човек, бар има доброћудан израз. Да му видим срце. Паучина нека! Шта ће то рећи? Аха, ено нешто засветлило испод паучине! . . . Начело! Народ! . . . . Не видим више ништа, јер паук канда је приметио деру, испреплете мрежу и сад се више ништа не види. Гле, ено по паучини се неко љуља. Уфитиљен брк, жврк . . . Ено једна мантија простртa по паучини. Оставим га, чудо не волим, да гледам таке ствари.

Пођем даље. Ево једног попа с црвеним појасом. Биће, да је какав прота. Шта, боже мој, томе лежи на срцу? Сигурно црква! Баш да видим. Јест, има нешто налик на цркву, јер има крст на врху. Али не, није црква. — Гле, митра, права владичанска митра. Мора бити да је удовац, или му је жена болесна. Хајд, хајд, немам ништа против.

Аха, ево још једног, али не попа, него баш правог господина од главе до пете. Има »кајзербарт«, цилиндар на глави, баш прави господин. Осврће се око себе, мора бити, да је стран у вароши.

Баш да видим какве су жеље притисле срце тога странца. Гле само, молим те! Једна фотеља. Баш права фотеља. Али канда на тој нешто пише . . . »Председништво министарства. А, ти си Јован Авакумовић! Ено још неких канција, буџа и окова. То су ти дари, којим би либерали усрећили народ у Србији, кад би дошли на владу. Има ту, брате, и новаца, али нигде не видим онога, што обећава народу. — Иди бестрага траго једна, сви сте ви једнаки! Сви се ви хвалишете родољубљем; свима вама је на језику народ, благостање народно, а срце вам је пуно неваљалштине и себичности. Свагда имате пред очима сами себе и своје добро и где год можете, а ви гледате, да откинете од народне сиротиње и напуните своје препуне џепове, а још за то све тражите од народа, да вас слави и да вам благодари, што му кожу скидате с леђа. Пењете се на виша гледишта и отуд са висине, да вас не би видео народ, преговарате са непријатељима народним О, да је народу, да вам погледа у срце, кроз овај камен, да вас види онакве, какви сте . . .

Бум! — прозори се затресу, звук звона се разли по соби, а ја се тргнем из сна и прекрстим се.

Обучем се и одем на јутрење, да се помолим богу, да га скрушено умолим, да пошље **на јави** такав камен, да народ једном види своје фарисеје, какви су, да им завири у срце.

—ор—

кантних црта и са две три психолошке појаве изнео нам је писац читав роман, психолошку студију, пуну занимљивих момената усколебане душе, која, савладана братинском љубављу, лагано угушује у себи све процедуре оних осећаја, што младо срце само може да осети, па се задовољи једино позивом своје љубави и милоште спрам троје сирочади.

Фабула је врло кратка.

„Био је задовољан са својом срећом. Човек још млад, а Бог му дао и доста лепа порода. Два синчића и једна кћерчица вили су се око њега сваке боговетне вечери и тепали; жена се на њега смешкмла, а сестра крај њега миловала своје мале братиће!“

Ето, то је проспект читавог првог дела, то је почетак и вршак једне идиличне и непомућене среће, то је извор задовољства, који лагано усише, и свака капљица или је суза или осмејак утехе.

„Његова Јелена на једаред заковрну. Радила на њиви. Дан летњи, врућина да умори. Јелена се сва зајаприла, али ради. На једаред паде... Дотрчаше он и Бојана. Она не зна за се ништа. Није се ни разбирала из бунила, него до мрака сврши...

Божја воља!...“

Ово је почетак развоја читаве ове мале студије. Одмах за тим са неколико потеза наслика нам и оца где издише.

„Само једаред отвори очи. Погледа децу, погледа сестру, и — крупне сузе скотрљаше му се низ образе. Заусти, да рекне нешто, али само застења од болова. Бојана му приђе и приведе децу. Оп хтеде да их помилује, али се сломљена рука не мицаше. Сузе га облише...“

Остаје сеја. Психолошком анализом једне невине девојачке душе износи нам у најпотпунијем изразу тугу и бол за изгубљеним братом. Њена запевка у у народном десетерцу, то је тугованка и тако лепо опевана, да ти срце некако необично стеже. У тој запевци уједно изриче завет и програм свом будућем животу.

„Куд ће, брате, сиротиња твоја?
Симо, брате, јабуко од злата!
Сеја ти је суву угледала.
Што си њојзи малој некад био
То ће сеја твојој деци бити!
Они ти се не ће потуцати
Од немила, брате, до недрагог!“

И сад нам се слика једне ојађене душе јавља у потпуној својој боји и пластичкој својој перспективи, а ону неизвесност збуњених сирочади писац нам лаким осенком назначи, али никако не пушта, да нам се омакне из вида.

Тугу за изгубљеним братом тако је вешто описао — наравно, све у кратко — да нам се и нехотице срце леди. Бол и туга у најкритичнијим тренутцима тако је обузеше, да јој живци утрнуше, сузе усахнуле и њој је „све једно!“ У неколико махова, после сваког ударца и атентата на њену душу, означио је душевну огуглапост са кратким рефреном: „све једно!“

Тупо је гледала у реку, срце као и пре, суза се не блиста, скаменила се. Но један јачи ударац, једна помисао на вечити растанак, она наново крави залеђене живце и застале осећаје.

„Дете узе бусен и спусти га на заклопац.

Шуп!

На једаред Бојани залупа срце, осети ужасан бол, као да га неко чупа у груди. Крв брзином муње заструја по жилама...

— Јој, брате!... јекну она и скочи у гроб. Паде по сандуку и сузе је полише...“

Најпосле прелази се преко туге, и завет у нежној љубави и материнском старању све већма излази на видик и у неколико наивних диалога описује нам мисли и осећаје неразборите сирочади.

Она варница филозофије, која се обично усљед каквог новог потреса роди, није ни јунака ове студије мимоишла. Њене слабе силе почеше простодушно да размишљају о бесмртности душе, и најпосле долази до са свим природног закључка, да јој је братац па небу горе, на којој звезди.

Своју улогу игра нам Бојка са свим матерински, а лепоту типа чини још и она неумешност и безазлена наивност неискусног карактера једне девојке.

Заиста писац није ништа изгубио из вида. Ако је и метнуо тежак иго мајке на слаба плећа свога јунака, ипак није заборавио, да младост чини своје, да је срце младо и да природа избија као усијана лава кроз загушен кратер.

Са јединственом умешношћу и занимљивим начином употребио је најлепшу боју свог сликарског уметништва, да нам изнесе онај душевни процес, када први пут зрно почиње да хвата корена, када се љ у б а в зачиње.

У сну је било.

И писац је знао да нам изнесе и ону природну истину, која се код младог створења тако често јавља — у сну. Можда ће ко рећи, да је Јанко Веселиновић већ и до сада више пута био и сувише реалан — можда чак и неки блажији натуралиста — али ја се бар тешим, да оружје у сигурним рукама није опасно! У осталом, на што се пренемагати и превртати очима!?

За тим нам описује душевну борбу љубави спрам милог јој с једне стране, и љубави и завета спрам оно троје сирочади с друге стране. И ипак ова друга одржи победу.

Како је Јанко разумео челичну моћ сестринске љубави и жестоки пламен оне друге? Пламен је букнуо, па и згаснуо, а гвожђе — остаје.

Она лагано све више добија озбиљнији тип праве матере. Она осећа и ону радост, што је само мајчино срце кадро да схвати, она уживаше у сирочадима, како расте, како ће их удомити. Њена се природа акомодирала према потреби, и она фунгира не више као с е ј а, већ као права мати.

Њој није жао принети на жртву ни најмилије, срећу брачну, за љубав свога брата. И заиста тако чиста љубав могла је само у срцу некултурног чеда да поникне, у срцу неповређеном лажним навалама неког природног егоизма.

Оно, што је с почетка њој требало, она даје другом. Оженила једно сироче, па милујући свог пришелца — ћерком је зове — упућује:

„Оди, ћери! Видиш ово овде вако, ово овде вако!... А ово овде!... А ово овде!... Све пек има свој ред!“

Ако се милују, а она:

„Милујте се, Бог вас миловао!... Милујте се, анђели вас миловали!... Грлите се, срећа вас грлила!“

Излив њене љубави даје писац са неколико кратких обележаја и са неколико умиљатих тепања.

Најпосле и сама малаксава, но не у љубави, већ у снази, јер време лагано навлачи боре на лице, слаби мишицу и води душу на увир.

Последњи одсјај блиснуо је, видев унуче, болна на постељи, па потресом радости и онако на умору тело, лагано заклапа очи, али сузе — последњи знак свести — скотрљаху се низ образе јој.

Ето, то је читава студија, читав роман.

Човеку се и нехотице срце разњежи и сијне му: па за што то?

Са студијом прочитати студију, са критичким оком задубити се у м а л у с л и ч и ц у, видеће моћ и снагу уметника јој.

Велики људи су и ситницама велики, а књижевник је и у најмањем потезу пера — књижевник.

Јанко Веселиновић је са својим неколико слика — изузев повећих радова — показао не само да је приповедач, већ и — песник. **Ј. П.**

* * *

„Шљиве за брашно“ С л и к а и з н а р о д н о г ж и в о т а с а п е с м а м а. С. Н. Крајинић-Сарајлија из Београда јавља, да ће ових дана изаћи његова књига под горњим насловом. Цена јој је један динар. Скупљачи добијају на сваких 10 књига једну на дар. Претплату за Аустро-Угарску прима књижара Браће Јовановића у Панчеву.

*

„Преодница“. Лист за књижевност и уметност. Добили смо 1. број „Преоднице“, листа, који излази у Београду. Власник је листу Војислав Ј. Илић, а уредник му је млади српски књижевник Бранислав Ђ. Нушић. „Преодница“ излази три пут месечно, а цена је листу за Аустро-Угарску 6 фор. — О садржини и програму овог новог белетристичног листа ћемо првом приликом коју прозборити.

*

С и н т а к с и с ъ с л а в я н с к и х ъ я з и к о в ъ, о т д ѣ л ъ о б щ і й. **Основные виды предложенія древне-славянскаго, русскаго, польскаго, лужичко-сербскаго, чешскаго, словенскаго, сербскаго и болгарскаго.** Составилъ О. В. Ржига. Москва 1890. (Синтакса славенских језика. Општи део. Основни облици субјекта старославенског, руског, пољског, лужичко-српског, чешког, славенског, српског и бугарског. Цена је књизи један рубаљ.) Онима, који се баве филологијом и изучавањем славенских језика, можемо препоручити ову књигу, да је из ближе проуче, наћи ће много чега, што би им било корисно при изучавању њихових студија.

Вести из места и са стране.

Ватра у цркви. Јуче се у олтару новосадске николајевске цркве пре св. литургије појавила ватра. Стењак од свеће, која је горела на св. трапези отпадне — у цркви у тај мах није било никога — те се запали св. трапеза. Кад је ватра угашена, видело се, да је изгорела једна одежда, за коју веле, да је најлепша у Новом Саду, св. еванђеље и још неке црквене ствари. Штета се рачуна на неколико стотина форината. Срећа је само, што су све ствари у цркви осигуране.

Светосавске беседе. Вуковарско српско певачко друштво „Јавор“ приређује под управом свога ликовоће г. А. Милчинског светосавску беседу са игранком, дана 14. (26.) јануара о. г. у позоришној згради гостијоне к „Лаву“. На беседи ће свирати орхестар ц. кр. пешачке 61. пуковније цар Александра III. Распоред беседе је ово: 1. К. Станковић. „Светосавска песма“, пева мешовити и дечији збор. 2. Р. Толингер. „Дижимо школе“, пева мешовити и дечији збор уз пратњу гласовира. 3. Змај Јован Јовановић. „Под иконом св. Саве“, декламује ученица IV. раз. Ангелина Дражићева. 4. Le Chant du Rossignol par F. Brisson, свира на гласовиру гђца Гизела Прајз. 5. А. Милчински. „Лаку ноћ“, двопев, уз пратњу војничког орхестра, певају гђце Шмерда и Марија Стрнад. 6. З. Ј. Јовановић. „Нобл-момче“, декламује ученик IV. разр. Шандор Атанацковић. 7. А. Милчински. „Im Waldé“, Ioille Tercet за виолину, хармониум и гласовир, свирају г. А. Милчински (виолина), гђца Ема Милчински (хармониум), гђца Марија Кленк (гласовир). 8. Базин. „Крстоносци на мору“, велики збор, пева мешовити збор. — Српско-православна црквено-школска општина у босанској Д у б и ц и, приређује на светога Саву 14. (26.) јануара 1891. год. беседу са селом, у српској школи у корист школског фонда. Распоред: I. 1. „Поздравни говор“, говори г. Никола Николајевић, срп. нар. учитељ. 2. „Ускликнимо с љубављу“, пева дечији лик. 3. „Богови силни“, од Д. Јенка, пева мушки збор. 4. „Матерњи језик“, од З. Ј. Јовановића, декламује Милан Димић, ученик IV. разреда. 5. „Српска молитва“, од др. Јов. Пачу-а, пева дечији лик. 6. „Звезда“, од Јов. Грчића-Миленка, декламује Крста Мисаљевића, ученица IV. разреда. 7. „Ој, ђурђев дане“, од Х. Дубека, пева мушки збор. 8. „Српски аманет“, од Лазара Николића, декламује Драг. Кокановић, ученик III. разреда. 9. „Бранково коло“, од др. Јов. Пачу-а, пева дечији лик. 10. „Ашиков гроб“, од Вл. М. Јовановића, декламује Јово Субановић, грађанин овдашњи. Одмор. II. 11. В л а д и с л а в. Трагедија у пет чинова од Јов. Ст. Поповића; преставља српска православна омладина дубичка. Лица: Владислав, бугарски краљ: Г. Пико Цикота. Владимир, српски краљ: Г. Остоја Благојевић. Косара, његова жена: Гђца Милева Цикота. Давид, саветник бугарског краља: Г. Ђуро Вујасиновић. Несторица, бугарски војвода: Г. Мојсије Матаруга. Зарица, бугарски војвода: Г. Илија Матаруга. Ивица, бугарски војвода: Г. Симо Мисаљевић. Смиљка, синовица бугарског краља: Гђца Анка Кравића. Владимиров дух: Г. Петар Торомановић. Послужитељ: Г. Мићо Дрвеница. Војници. III. Око поноћи изигравање „томболе“. — Српска виша девојачка школа у Панчеву, приређује на св. Саву 14. јануара 1891. беседу, у просторијама пиваре И. Вајферта, у корист својим сиромашним ученицама и своме фонду. Распоред беседе је ово: 1. „Песма св. Сави“, певају ученице. 2. Декламује М. Искрић, уч. I. разр. 3. а.) „Пој славују“, б.) „Волим“, певају ученице. 4. Декламује Лен. Олћанова уч. III. разр. 5. а) „Воћка“, б) Пој-мо сестре“, певају ученице. Т е т и ч и н а н а с л е д н и ц а. Шаљива игра у 2 чина, прерадио А. П. Родољуб. Лица: Савићка, удовица. Милева, Анка, Марија, Софија, Пава, Милица, Јелка, њене кћери. Удова Соколовићка, сестра пок. Савића. Удов. Ракићка, снаха Савићкина. Сока, служавка код гђе Савићке. (Збива се у дому гђе Савићке.) Претстављају ученице српске више девојачке школе.

Нова добротворка. Вршачка „занатлијска читаоница“ добила је нову добротворку. Пок. Т и н к а Н а н ч и ћ к а, мати неумрлог српског књижевника и публицисте пок. Лазе Нанчића, оставила је занатлијској читаоници у Вршцу 1400 фор., и то 400 завештала је одмах после Лазине смрти, а на хиљаду фор. беше осигурала живот свој у корист вршачке занатлијске читаонице. Покојни Лаза је био оснивач „занатлијске читаонице“, он је радио, да се она дигне и усаврши, али прерана смрт, која га отрже српском народу из крила не допусти му, да доживи жељене плодове своје творевине. И мати му поштујући мезимче и аманет синовљев хтеде, да оно, што је син започео, она доврши. Покојница је била наумила, да уз „занатлијску читаоницу“ подигне „читаонички дом“, који би се имао звати „Лазин дом“. Али јој смрт не даде, да учини и оствари своју замисао. Добротворци „занатлијске читаонице“ вршачке пок. гђи Тинки Нанчићки кличемо: „Слава!“

„Са Ловћена“. Познати композитор српских песама Роберт Толингер јавља, да ће под натписом „Са Ловћена“, почети издавати своје нове композиције за гласовир за две руке. Композиције ће излазити у тромесечним свескама. Цена је овом најновијем подузећу Толингеровом на читаву годину 4 ф. Ко се жели претплатити, нека пошаље претплату г. Петру Рамадановићу књаж. црног. повереniку у Котору.

Сава се није смрзла. На овој зими, кад се све реке и остале воде тако смрзле, да се могу преко њих највећи терети преносити, река Сава се није смрзла. Између Митровице и Шапца плове путнички пароброди сасвим уредно. Саобраћај није спречен. И ово није скоро било.

Јован Шорак. Као што „Србобран“ јавља, Јован Шорак прота речки, славио је трећега дана Божића своју седамдесетгодишњицу. Ми му од срца желимо, да још дуго проживи у лепом здрављу и задовољству!

Др. А. Бајамонти. У среду је умро у Сплету у Далмацији, др. Антоније Бајамонти, вођа талијанске странке. Исти је преко 20 година био начелник сплетски, а у исто доба за неко време заступник у Бечу на царевинском већу и све до своје смрти заступник на далматинском сабору.

Лична сигурност у Босни и Херцеговини. „Србобрану“ пишу из Сарајева: „Чивутске новине, певајући химну фале владу министра Калаја над Босном и Херцеговином за 1890. год., ћутке су прешли преко појава „јавне сигурности“, која код нас влада, а огледа се у том, што онај, који би требао јавну сигурност, да штити, сам је баш подрива и загрожава. Него док у Которском обесише ових дана бележника Винцетића, што је убио тамошњег начелника, ми не знамо још шта је са она два жандара, што су летос у Романији одвели од куће сељачку девојку, силовали је и онда на месту сву на комадиће исекли. У Сарајеву би господа, да сву ту несрећу затаје, али мисле ли они, да се у народу то не зна? Ја ћу им ево да речем: Била на жандармеријској патроли 2 жандара, који се загледали у лепу девојку једног Србина сељака, па кад изишли људи на поље да раде, а девојка код куће остала ради кућњег посла, рупе ти жандари у кућу и потерају девојку пред собом у шуму. Ту су на најдивљи начин са бедном девојком задовољавали своје страсти. Али не би им ни то доста, него, ваљда бојећи се, да се за њихово недело не сазна, кад су се сити задовољили, потегну оба сабље и све на комадиће исеку кукавну Српкињицу. Но где је несрећа ту и среће има, те бог нанео у добар час ту у шуму на рад талијанске раднике, од којих је један сав тај призор гледао, па кад жандари обришу тесаке и крену „на дужност“, упутио се и он за њима до на друм. Жандари мало као збуњени, ваљда и од шушња бојећи се, предусретну Талијана и запитају за пасош. Талијан одговори да нема, а они њега преда се, па у Рогатицу на управу. Но ту Талијан покаже свој пасош, али пред управитељем открије и недело жандарско, што изасланици на лицу места отиду те прегледају. Чује се, да су жандари одмах повезани и дотерани у Сарајево, али народ хоће да зна, како се и то безделье казнило, па што о том није бар „Bos. Post“ у свом чланку о благостању народа у Босни и Херцегоевини у 1890. год. што споменула?“

Кретање становништва у српским местима. У Вел. Кикинди је број кућа и број становништва за ових десет година знатно порастао. Пре десет година је било у Кикинди 3.475 кућа са 19.845 становника, овогодишњим се пописом дознало, да данас има тамо 3.833 куће са 22.856 становника, не рачунав амо и војничку посаду. — У Сомбору се прошле године родило 360 српских душа а умрло је 412 душа. Умрло је 52 душе више, него што се родило. „Бачванин“ вели, да је то због заразних болести. Ма шта да је, тек ово није добар знак за бројно кретање Српства.

Демонстрација против Ригера. Ових дана су чешки ђаци на прашком универзитету демонстровали против вођа старо-чешке странке др. Ригера. Отишло их је преко две стотине пред његов стан, полупаше му прозоре и викаху „pereat“ (нек пропадне). За тим су отишли пред стан гласовитог младочешког посланика др. Васатија и одушевљено му клицаху: „слава!“ Полиција је затворила једног правника и једног златарског момка. — Овај поступак чешких ђака јасно показује, како чешка омладина мисли о Ригеру и његовој странци.

Школски фондови у Босни. Да одрже своје своје српске школе Срби Босанци оснивају школске фондове из којих покривају издатке за своје школе. Босанци су упућени на себе саме, јер од државе не добијају за вероисповедне школе никакве потпоре. Држава издржава само комуналне школе, које имају да изврше задаћу однароћавања босанских Срба, у чему наравно не успевају никако. Вероисповедне српске школе имају задаћу, да чувају српску младеж од те најезде и за то се напретку фондова, који те школе одржавају мора сваки Србин радовати. Фонд српске школе у Доњој Тузли износи сада до 30.000 фор., што није мала сума. Тај фонд увећан је сада и прилогом Браће Крсмановића из Београда са 1.000 фор. — Стеван Николић трговац из Зворника поклонио је тамошњој српској општини и школском фонду 1770 фор. Колико комунални учитељи (Већином Хрвати или Немци) однароћују српску децу, показује и овај случај, за који сазнајамо из сарајевског „Напретка“. У Требињу су учитељи приредили забаву, у чијем се програму налазе „мађарске мелодије“, „немачке декламације“, француски позоришни комади“ и Змајева „ода мојој чутури“, коју је „хрватски“ (тако стоји у програму) декламовао један ученик. О изразу „Србин“ „српски“ нема ту ни спомена. Ваља запамтити, да у тој школи има 60 мушке и 40 женске српско-православне деце и да то хрватске и немачке шовинисте чине у сред Требиња, српској Травунији, столици српских жупана! Ето ради чега су нужне српске вероисповедне школе и школски фондови у Босни. У том истом српском Требињу баш у ове дане бележимо овај акт српског родољубља. Требињски Срби граде велељепан српски православни храм, а на ту цел даровао је врли Србин Стево Черовић градски начелник, поред својих пређашњих прилога још 2000 фор.

Резултат пописа у Београду. Читамо у „Одјеку:“ „Као што дознајемо коначни рачун о попису Београда још није изведен, али се при срачунавању већ до сада дошло до резултата, да Београд има 57.000 становника. Док се још срачуна остатак, који у ову цифру није ушао, број житеља Београда, по поузданој претпоставци прећи ће цифру од 60.000.

Први српски књижарски „биро“. Књижара С. М. Стефановића код „Св. Саве“ у Београду јавља, да је основала први српски књижарски „биро“. — Циљ овог подузећа би била та, да српска читалачка публика буде што боље извештавана, кад која књига или часопис изађе било у српској, било у словенској књижевности. Желимо сретна успех!

Убијен разбојник. Званичне „Српске Новине“ јављају: „Петар Марјановић, из Кобиља, среза млавског, округа пожаревачког, који је априла месеца 1878. године, будући под ислеђењем за учињено разбојништво у истом селу, побегао из притвора и одметуо се у гору, па 30. јуна исте године оглашен за хајдука решењем начелника среза млавског бр. 2431 — убијен је 5. овог месеца у $4^1/_2$ сата из јутра у Грабовци, среза звишкога, округа пожаревачког. Петар је имао 24 године кад се у ајдуке одметнуо. Дуго се крио по Аустро-Угарској и Румунији, где му је, на самој граници аустро-угарско-румунској, и склониште било пронађено. Имао је лажан пасош и под туђим именом доста се комотно онамо кретао. У Србију је од времена на време прелазио и разна злочина дела чинио. Уце-

ђиван је два пута: једанпут у 1882. години са 300 дуката, а последњи пут у 1887. години са 500 дуката.

Невоља у Лугошу. Варош Лугош је већ од дужег времена изложена грдним невољама. С пролећа беснише тамо познате голубачке мушице, летос је била така суша, да жетва није била никаква, месеца августа су биле силне ватре, доцније се поболела марва; сад се скоро појавиле црне богиње, које немилице тамане становништво. Сваки дан има по више укопа; и да се не би становништво плашило, црквена управа не допушта звоњење при укопу. Школе су већ три недеље затворене, а власт је забранила свако скупљање људи. Здравствени одбор ради свом снагом, да стане тој најновијој невољи на пут, али је до сад слабо што могао урадити. — Ово бога ми није добро.

Кратке вести. За председника југославенске академије наука и уметности је потврђен Јосиф Торбар управитељ загребачке реалке. — Загребачки кардинал Михаловић је од неког доба веома опасно оболео. — Варош Гренада на реци Мисисипију гори већ неколико дана. Изгледа, да ће сва варош изгорети, јер грађани немају никаквих справа за гашење. — Некадањи бразилијански цар Дон Педро је наумио, да преведе са арапског језика на португалски, познату приповетку „Хиљада и једна ноћ". Кад човек нема друга посла, он се бави књижевношћу. — Славни шпањолски глумац Јозе Валеро је умро. Имао је 86 година. Он је шездесет година био главни представник шпањолске драме. — У Вел. Бечкереку има 21.589 становника. За десет година је порастао број становништва са 2069 душа. Добар напредак. — У Зутну код Пожуна се угушило при спавању троје душа услед тога, што је пећ била и сувише угрејана. Чувајмо се веома загрејаних пећи, јер је то опасно. — У Осеку су затворили поштанског асистента Матију Салајића. Оптужен је, да је проневерио 1606 фор. — Поред толиких силних дефраудација, које су код нас на дневном реду, ово није никакво чудо.

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ".

(Стигли 8. јануара у вече).

Будимпешта. Гроф Владислав Чаки и посланик Густав Фрелих умрли. — Од јуче непрестано пада јак снег. — У данашњој саборској седници говорио је посланик барон Салмен при расправи о предлогу закона о дечјим забавиштима. Између осталога рекао је, да је велика неправда, терати децу од три године, да уче мађарски. Моли за више толеранције према Сасима, који су увек били верни синови домовине; сила ће само од штете бити по успех, који се до данас показао на пољу помађаривања. Мочари вели, да силу не треба употребљавати за учење мађарског језика. Држава би требала да поступа према народностима праведно (општи смеј. Вичу: да поделимо земљу на народности!). То је био циљ закона о народностима од године 1868. Овај закон ће антагонизам међу становницима изазвати, а то није циљ државе. Терш и Ковач говоре за предлог. Терш одбија, да је предлог овај излив шовенизма.

Праг. Старочеси су поднели сигнализовану изјаву, којом захтевају, да се закон о земаљском културном већу у исто време на потврду поднесе, кад и закон о новом изборном реду.

☛ Пошто се синоћни железнички влак закаснио, то из данашњег броја ово стају нановије вести. — Ур.

Течај златног и сребрног новца на пешт. берзи
од 7. јануара.

Дукати — — — — — — — —	5·39
Наполеондори — — — — — —	9·01
Немачка марка — — — — — —	—·56
Лондон — — — — — — — —	11·40

БИЛАНСА
„ПРВЕ ОПШТЕ ЗАДРУГЕ ЗА МЕЂУСОБНО ПОМАГАЊЕ И ШТЕДЊУ У НЕШТИНУ"
за годину 1890.

АКТИВА.	фор.	нов.	ПАСИВА.	фор.	нов.
Готовина у благајни концем године	114	21	Главница честица са прописаним добитком од прошле год.	5147	34
Зајам на обвезнице	6181	—	Штедни уложака	755	10
Предујам на књижице задруге	14	—	Причувна заклада	31	60
Инвентар ф. 46.05			Преланих камата	33	43
Отпис ф. 11.05	35	—	На рачун причуве од заостал. камата	8	78
Заосталих камата	8	78	Добитак	376	74
	6352	99		6352	99

Рачун добитка и губитка.

РАСХОД.	фор.	нов.	ПРИХОД.	фор.	нов.
Камата на штедне уложке	59	61	Пренос добитка од прошле године	2	63
Других камата	4	15	Камата редовних	402	13
Порез и пристојбе	27	26	Камата затевних	8	23
Наплате	12	—	Закаснине на честице	22	27
Управни трошак	77	05	Осталих пристојба	131	60
Отпис од инвентара	11	05			
Добитак:					
Тантијеме 12% ф. 44.89					
Добротворне цели 1% ф. 3.75					
Причува 12% ф. 44.89					
Делимка 75% ф. 280.58					
Остатак прошле год. ф. 2·63 ф. 283.21	376	74			
	566	86		566	86

У Нештину дне 31. децембра 1890.

За благајну:
Вељко Бркић с. р. члан управ. одбора.
Петар Стакић с. р. члан управ. одбора.
За књиговодство:
Милан Јерославски с. р. управитељ.

Прегледано, са књигама сравњено и сугласно пронађено.

Надворни одбор:
Душан Ђорђевић с. р. **Паја Бурјан** с. р. **Аћим Стакић** с. р.
Ђока Рајковић с. р. **Милан Ђукић** с. р.

ПЕТИ РАЧУНСКИ ИЗВЕШТАЈ
„СРЕМСКО-КАРЛОВАЧКЕ ЗАДРУГЕ ЗА МЕЂУСОБНО ПОМАГАЊЕ И ШТЕДЊУ У СРЕМ. КАРЛОВЦИМА"
ЗА 1890. ГОДИНУ.
Промет благајне за годину 1890.

		ПРИМАЊЕ. фор.	нов.	ИЗДАВАЊЕ. фор.	нов.
	Стање благајне 1. јануара 1890.	6388	51		
8.	Рачун уписнина	2	50		
10.	„ станарина			150	—
15.	„ пред. на удеоничарске књижице	37	—		
16.	„ преписнина	10	50		
18.	„ кам. пред. на удеоничарске књижице	7	59		
27.	„ добротворних цели	39	90	95	—
28.	„ награда			1710	—
33.	„ пореза			713	38
35.	„ пристојбе	187	28	46	46
38.	„ камата на улоге			269	87
40.	„ удеоничарске главнице I. кола	11792	—		
41.	„ предујма на вино	7990	—	7674	—
42.	„ есконта на менице	14781	29		
43.	„ зајма на непокретности	1256	—	5425	—
44.	„ правозаступника	750	09	840	14
45.	„ тискарија	230	16	37	—
46.	„ угарске земаљске центр. штедионице у Будим-Пешти	40000	—	44100	—
47.	„ удеоничарске главнице II. кола	1437	—		
48.	„ камате од предујмова	491	90		
49.	„ камате зајма на непокретности	1429	15		
50.	„ трошкова			629	80
51.	„ плате			1876	6
52.	„ закаснина	60	85		
53.	„ доходарине	26	38	856	52
54.	„ биљега	13	15	4	54
56.	„ камате одоцнења	2171	90		
57.	„ меница	573097	66	591592	66
58.	„ улога	77079	23	66838	66
	Готовина у благајни 31. децембра 1890.			15420	38
		739280	04	739280	04

Целокупан обрт фор. 1.456.751·19

Ср. Карловци, 31. децембра 1890.

П. З. Јовановић, књиговођа. **М. Миодраговић**, благајник.

Преглед стања 31. децембра 1890.

ИМОВИНА.	фор.	нов.	ДУГОВИ.	фор.	нов.
Готовина у благајни	16420	38	Уплаћена деонич. главница I. кола	70077	—
Меница у портфељу	230596	—	Уплаћена деонич. главница II. кола	3405	50
Предујмови на вино	9245	—	6% камата на деонич. главн.	7529	73
Предујмови на удеон. књижице	508	—	Делимак	3652	—
Камата од пред. на удеон. књижице	61	30	Резервни фонд	2372	—
Зајам на непокретности	19416	—	Фонд добротворних цели	550	68
Правозаступник (утужене менице и предујам одветников)	2794	53	Улови са углав. каматом	197234	36
Код угарске земаљске центр. штедионице у Будим-Пешти	12938	—	Доходарина	441	82
Текући рачун	980	04	Биљези	13	15
Намештај	860	—	Преносне камате за год. 1891.	2109	26
			Добитак за 1890. год.	6423	75
	293819	25		293819	25

СРЕМСКО-КАРЛОВАЧКА ЗАДРУГА ЗА МЕЂУСОБНО ПОМАГАЊЕ И ШТЕДЊУ У СРЕМ. КАРЛОВЦИМА.

П. З. Јовановић с. р. књиговођа. **А. Јовановић** с. р. подуправитељ. **М. Миодраговић** с. р. благајник.

Чланови надворног одбора:
Јован Божић с. р. **Павле Хајзлер** с. р. **Данило Поповић** с. р.

Преглед добитка и губитка 31. децембра 1890.

ГУБИТАК.	фор.	нов.	ДОБИТАК.	фор.	нов.
На рачуну намештаја за отпис	98	50	На рачуну уписнине	2	50
„ „ станарине	150	—	„ „ преписнине	10	50
„ „ камате на улоге	9484	64	„ „ пристојбе	143	18
„ „ награде	468	—	„ „ тискарије	164	06
„ „ пореза	713	38	„ „ есконта меница	14557	95
„ „ трошкова	629	80	„ „ кам. зајма на непокретн.	1424	15
„ „ плате	1876	63	„ „ кам. предујмова	491	90
Добитак за год. 1890.	6423	75	„ „ закаснина	60	85
			„ „ кам. одоцнења	2171	11
			„ „ разних камата	818	50
	19844	70		19844	70

СРЕМСКО-КАРЛОВАЧКА ЗАДРУГА ЗА МЕЂУСОБНО ПОМАГАЊЕ И ШТЕДЊУ У СРЕМ. КАРЛОВЦИМА.

П. З. Јовановић с. р. **А. Јовановић** с. р. **М. Миодраговић** с. р.

ОГЛАСИ

СТЕЧАЈ.

Смрћу вредне и примерне учитељице гђце Лепосаве Јовановићеве упражњено је учитељско место на овд. шесторазредној женској школи.

С истим местом скопчана је плата у готовини од 300 фор. а у име стана и огрева 150 фор. у натури пак 5643□° пашњачке земље (коју ће почети уживати од 1. окт. 1891.) на коју ће порез учитељица плаћати. Осим тога добијаће сваке друге године 40 фор. као награду за држање повторне школе.

Учитељици спада у дужност све законом прописане предмете у оним разредима предавати, које јој м. шк. одбор додељивао буде.

Молитељке имају добро инструиране молбенице на потписани одбор до 31. јануара 1891. год. послати.

У Ст. Палашци, 1. јануара 1891.

3—3 **Школски одбор.**

ЦЕЛОКУПНЕ МЕДИЦИНЕ
Др. БРАНКО МИХАЈЛОВИЋ
у кући
г. Душана Јовановића адвоката
(преко пута од саборне цркве)
прима болеснике од 8—10 сах. пре подне и од 2—3 сах. после подне. 2—3

САЛАКСИЈЕ.

Имам на продају 6—7 буради добре старе **салаксије** од 10—12 година.

ЈОСИФ РОЗМИР,
код „три круне."
3—3

ГЛАВНА СКУПШТИНА
ПРВЕ СРПСКЕ ЗАНАТЛИЈСКЕ ЗАДРУГЕ
У РУМИ

обдржаваће се на дан 20. јануара 1891. по ст. кал. у 2 сата после подне у просторијама задружне читаонице, на коју се гг. чланови у смислу §. 11. и 16 друштвених правила учтиво предстати позивају. Дневни ред биће сваком члану посебно приопћен.

Из седнице држане у Руми 23. децембра 1890. 2—3

Перовођа: **Сава Вујић** с. р. Председник: **Јован Петровић** с. р.

ПОЗИВ
на
ГЛАВНУ СКУПШТИНУ
„ПРВЕ ОПШТЕ ЗАДРУГЕ ЗА МЕЂУСОБНО ПОМАГАЊЕ И ШТЕДЊУ"
У НЕШТИНУ,

која ће се дана 20. јануара (1. фебруара) о. г. у 2 сата по подне у друштвеној просторији држати.

Дневни ред:

1. Извештај управног и надворног одбора.
2. Прегледање предложене билансе, одобрење исте и одређење додељеног припадка добротворној цели.
3. Решавање предлога поднешених управи.
4. Обустава уплате I. кола и отварање новог II. кола.
5. Избор надворног одбора и заменика, и одређење плате истом.
6. Избор одбора за оверовљење скупштинског записника.

1—1 **УПРАВА.**

ПОЗИВ.

П. Н.

Шеста редовна главна скупштина удеоничара сремско-карловачке задруге за међусобно помагање и штедњу наређује се на основу §. 54. задружних правила у **четвртак 12. фебруара 1891. по н. к.** пре подне у 9 сати у заводским просторијама на коју се сва г. г. удеоничари учтиво позивају.*)

На дневном су реду ови предмети:

1. Избор председника ad hoc, и 3 члана као шкрутаторског одбора.
2. Извешће подуправитеља о радњи завода за годину 1890.
3. Извешће надзорног одбора о прегледном рачуну године 1890.
4. Подела добити год. 1890. и давање абсолуторијума.
5. Избор управитеља, подуправитеља, надзорног одбора и управљајућег одбора за годину 1890.

Сремски Карловци, 15. јануара 1891. по н. кал.

За сремско-карловачку задругу
за међусобно помагање и штедњу у Срем. Карловцима
А. ЈОВАНОВИЋ,
подуправитељ.

*) Сваки заступник мора се најдаље за 8 дана пред главну скупштину са уредовним пуномоћијем у задругиној писарници пријавити, јер после тога времена не може се нико на овај начин заступати дати.

2—2

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.